

Szabadkőműves világszövetség.

A Comenius o október hó 11-iki munkáján előadta

SZALAY KÁROLY tv. =====

A jelenleg zűrzavarossá vált politikai mozgalmakba való belekóstolás kizökkentette rendes kerékvágásából a magyar szkséget. A népjogok kiterjesztésének új korszakot jelentő eszmeáramlata, európai körútján hoz-zánk is eljutott s immár egy évtized óta foglalkoztatja nem csupán a munkásnép-osztály millióinak, hanem a politikai- és társadalomtudomány műveíölnek elméjét is s amint tudjuk, ma már a tömeglélek megnyilatkozásának hatalmas tünetért is kiváltotta s a megvalósítás formáit erőszakos rázkódások útján is keresi. Kinek jutna eszébe ma már ez eszme megvalósulásának útjába állani? Kinek volna ereje és bátorsága a megindult fejlődési folyamatot avulttá vált, de azért még mindig érvényesülni törekvő osztályuralmi tendenciákkal nyil-egyenességü útirányában feltartóztatni? Don Quixote szélmalom elleni harca volna minden enemü törekvés s Cervantes hősének szomorú sorsa ismétlődnek meg a korszellem sodra elé állani vakmerő feudális lovaggal.

A népjogok kiterjesztésének eszméjét nem a hivatalos magyar szabadkőművesség vetette el, bár a talaj elő-készítése első sorban szksék munkájának eredménye. Hogy az eszme érlelésének nagy munkájából később derekasan kivette részét szövetségésünk, mindnyájunk

előtt ismeretes s a szövetségünk kebelében ma fennforgó feszültségi állapot, felfogásom szerint, egészen természetes folyamat eredménye, melyet több óvatossággal talán elkerülhettünk volna, de az akció kiélelésének tünetéből én csakis életerős fejlődés tényét látom s még a tagadhatlan taktikai hibákból is szövetségünk progressív irányú alkotási képességére következtek. A nem pusztán tudományos theóriák szerint alakuló élet gyakorlati iskolázottságot igényel, melyet megfelelő kísérletezés nélkül senkisé sem szerezhet meg, különben is régi igazság lévén, hogy: a hibák és tévedések legjobb tanítómestereink mindenkor és mindenben.

Hogy én jelenlegi eszmélődésemnek ilyen feneket keríték, szándékosan történik s szorosan tárgyamhoz tartozik, mert belőle következtetést vonhatok sok olyan tényre, melyek a szkszi világszövetség fogalmával szerves összefüggésben állanak s e ma még utópisztikus idea tisztázásához értékes adatokkal szolgálhatnak. Különben is az a felfogásom, hogy valahányszor útvesztőbe kerül bármely szks akció, akár azért, mert a gyakorlati élet legyőzhetlen akadályokat gördít elébe, akár, mert a kellő eszmei, értelmi megalapozás bár-miféle okból elmaradt, vagy csak hiányosan sikerült, akár, mert szövetségünk tagjai maguk sincsenek talán világosan precizírozható többségi véleményen s e miatt úgy a gyakorlati akció sikere, valamint szövetségünk benső békéje is erős megpróbáltatások elé derülhet, mondom: ily esetekben leghelyesebbnek azt tartom, ha visszahúzódunk műhelyeinkbe s a netalán fejét felütni készülő visszavonás szellemét szkszi benső világunk kiépítésével, szövetségünk benső megerősítésével új eszmék és törekvések munkabavéteivel próbáljuk elhárítani.

Nem szorul bizonyításra, hogy az utóbbi években erősen belesodródott szövetségünk a politikai törekvések forgatagába s nagyon itt az ideje, hogy bölcs tapintattal takarodót fűjjünk e nagyon is ingoványos harc-térről, természetesen anélkül, hogy elveink feladásának

még csak gyanúja is hozzánk férközhetnék. A profán élet harctere, magától érthetően, minden egyes szkstv. előtt továbbra is teljesen nyitva áll; de egyúttal a lelki ismereti s cselekvési kényszer béklyói sem szoríthatják senkinek lelkét sem, legalább azon mértéken túl nem, mely már szövetségünk benső szilárdságát s ezzel együtt fejlődéskéességét is veszélyeztethetné.

S itt kapcsolódik bele az én eszme-futtatásom a szabadkőművesi világszövetség gondolatába, melynél fenségesebbet én nem tudok elképzelni se s mely, ha valaha létrejöhetne: az emberiség életének teljesen új korszaka kezdődne s valóban új földek s új egek tárulnának fel az idáig teljesen elkínzott és agyongyötört embermilliók előtt.

Mikor én még nem tartoztam a szks szövetség kötelékébe s csak az elvétve kezembe került s többnyire legenda- és meseszerűen hangzó ismertetésekre voltam utalva: ilyenféle képet alkottam magamnak a szks szövetségről: Van egy az egész földet behálózó, több millió tagot számláló szövetség, melynek tagjai a különböző országok és népek teljesen intellektuális elemeiből kerülnek ki, akiket egységes világszemlélet, egyugyanazon világnézet, az összes emberiség s az egyes egyének életének célját világosan körvonalozó életelvek s a cselekvésre szigorúan fegyelmezett akarat és közös elhatározások kapcsolnak egymáshoz s amely szövetség nagy bölcseséggel megalapozott és biztosított intézmények által törekszik az emberiség természetes fejlődésének útját egyengetni s a tudomány leszűrt igazságai alapján kiküszöbölni mindazt az emberiség életéből, ami a józan értelemmel, tiszta humanizmussal a tömegek és egyes egyének természetes jogaival s érdekeivel ellenkezésben áll.

Más szavakkal: azt véltem, hogy ezen szövetség tagjai mindannyian tisztában vannak azzal, hogy e földön minden az értelem által ellenőrizhető és megállapítható s minden érzékfelettséget, transcendentálizmust teljesen kizáró törvényszerűség útján megy végbe

s minden ezen elvnek ellentmondó felfogás vagy intézmény csakis akadály lehet az emberi társadalmak egészséges fejlődésének az egyén és a köz becsületes utón való boldogulásának. Azt hittem, hogy ezen szövetség már régesrég túltette magát mindennemű vallásos s ezzel egyértelmű egyházi felfogáson, a különböző vallások isten fogalmain s felekezeti dogmatizmusán, épenugy, mint ahogyan leszámolt a népek és országok felett isten kegyelméből uralkodó politikai hatalmakkal s a velők szorosán összetartozó osztályuralmi alakulatokkal s ez utóbbiak helyébe a népek értelmi belátásán alapuló köztudat u. n. polgári fórumát állítá, mely az egyén értelmi és fizikai munkaképessége arányában igyekszik részeltetni mindenkit a természetes élet egyedül munka által megszerezhető áldásaiban.

Azt gondoltam, hogy ezek a széksek mind teljesen tisztában vannak azzal, hogy ez a mi földünk még porszemnek is végtelenül parányi része a nagy mindenségnek, melynek élettartama szigorúan megszabott kozmikus és geológiai hatások által korlátoztatik s hogy a rajta élő összes lények, kerülhetlen élettani folyamatok yaskényszere alatt állanak, melyen halandó teljesen képtelen bármit is változtatni. S ha ez így van – márpedig teljesen ez az eset – nincs más feladata az emberiségnek, mint hogy fájának élettartamát, a rendelkezésére álló természeti erők teljes birtokábavételével minél hosszabbra kinyújtsa s necsak tűrhetővé, hanem lehetőleg kellemessé tegye úgy az egyén, valamint a közre nézve és pedig ugy fizikai, valamint szellemi tekintetben.

Ez alapon azzal is tisztában kell lenniök, hogy az emberiség eddigi életfolyama nemcsak teljesen elhibázott, hanem egyenesen felháborítóan embertelen, önző és hazug elvek és intézmények korlátai között telt le; hogy itt minden hatalom a nyers testi erő s torkonverve szerzett jogok s az egymás leigázásának, megtevesztésének, megfélemlítésének gonosz kihasználásával

jött létre s hogy a történelmi idők összes állami és társadalmi alakulatai egyedül és kizárólag a természetes élet szándékos és mesterkéltnél erősebb úton keresztül vitt meg-hamisításával jöttek létre s tartattak fenn századokon és ezredekén keresztül s hogy e hamis játék ma is egyre tart s az emberiség óriási nagy tömege ma is ki van szolgáltatva kevesek szégyenletes terrorjának, dologtalan semmittevők előítéletek továbbplántálásából táplálkozó becstelen haszonlesésének s az ebből eredő rab-szolgaságnak.

S mert ezek a szkk. – így fűztem tovább az eszme-láncot – mindezekkel régóta tisztában vannak s egyenesen az emberiség szégyenének tekintik ezt: azért fogtak össze, azért forrasztották egygyé az egész földet körülfogó testvéri láncot, hogy habár lassan is, de törhetlen kitartással, önfeláldozással és igazság-érzettel száműzzék e földről ezt az emberhez teljesen méltatlan állapotot s az istenek és földi hatalmasságok kultusza helyébe, az emberi értelem, az emberi munka, az emberi boldogság glorifikációját állítsák.

S ha ez így van, – okoskodtam tovább tiszta logikával, – ezek a mély belátású s az emberiség köz-boldogságáért lelkesülő s fáradozó emberek bizonyára igyekeztek megtalálni a módját is annak, hogy erejük e végtelenül nehéz és beláthatlanul hosszúidejű harcban ne forgácsolódjék szét, eszközeik ne tompítsák egymás életét, útjaik ne keresztezzék egymást, hanem a közös cél érdekében mindenütt és mindenkor egységes irány-elvek szerint iparkodjanak érvényesülni. Úgy véltem ugyanis, hogy amikor az emberiség életének nagy fordulópontjain, századok küzdelmeit lezáró nagy határ-jelzőinél egy-egy eszme, egy-egy intézmény megérett a megvalósításra: a szabadkőművesi műhelyek százezrei, mint egy, az egész földet behálózó telegráf- vagy telefon-állomások parancsot leadó és felvevő szervei, egy villanyos jeladásra megmozdulnak, csatarendbe szólítják harcosaikat s a megérlelt eszmék, életerős igazságok, nemes emberi törekvések megvalósításáért, mint felel-

metes s ellenállhatatlan hadsereg felemelt sisakkal sorompóba lépnek.

Így fogtam én fel ttv. ezelőtt 10 évvel még a szabadkőműves szövetséget s irigyeltem a boldog halandókat, kiknek megadatott e rettentetlen eszme-harcosok gárdájában, csak közlegényi sorban is részt venni az emberi kultúrának soha véget nem érő munkájában.

Tudtam azonban azt is, hogy a különböző emberfajok, népcsaládok, országok és nemzetek, egy hosszú történeti fejlődés különböző fokain állanak s hogy századokat megért intézményeik, vallásos, politikai és szociális felfogásaik egyetlen parancsszóra nem változtathatók meg. Megtanultam a történelemből, hogy az élet szinpadáról letűnt nemzetek jóformán semmit sem tanultak, semmit sem okultak az enyészet útjára tért előzőiktől, hogy ugyanazon hibák sokszorosan megismétlődtek s bizonyára még sokszor meg fognak ismétlődni már csupán azért is, mert egy-egy uralkodó eszme, egy uralkodónak tekintett erkölcsi elv, egy törvények által határolt államforma, vagy társadalmi alakulat egy adott jelre, egy megszabott időben nem szüntethető meg, épen úgy nem, mint ahogy egy-egy emberi generáció nem hal ki egyszerre s bármely megkezdett alkotás nem korlátozható egyetlen nemzedék élettartamára s a sok századon át átlábolthatlan labirinthussá fejlesztett jogrend nem boritható fel a világ legtökéletesebb szocialista, kommunista vagy kollektivistá elmélete kedvéért sem.

Azt is láttam világosan, hogy még a leghumánusabb, legészszerűbb és legkönnyebben megvalósítható reformok útjában is ott állt mindig és mindenütt a szerzett jogok és tradicionálizmus privilegizált reakcionárius tábora, melyet érvekkel meggyőzni idáig még sohasem sikerült s mely szerzett jogaínak minden talpalattnyi területéért egész a késhegyig menő harcot hívott ki mindenkor s csak akkor engedett, amikor ez a kés saját nyakát vérezte már s bitorolt hatalma utolsó órá-

jának kongása rémítette. Ez a tradicionális hatalmi örjögés, ez az igazi értéknélkül uralkodni kívánó jogbitorlás fejlesztette örületes fokra a militarizmust, szervezte félelmetes hadsereggé az egyházi közületek klerikális táborát, hizlalta utálatos szörnnyé a kapitalizmust s bástyázta körül kiváltságosok hadával, az isten kegyelméből uralkodók bíboros trónusát.

S mert azt is éreztem, hogy mindezekkel azok a szabadkőművesek is teljesen tisztában vannak: egyáltalán nem tételeztem fel róluk emberfeletti képességeket, nem vártam tőlük új korszakokat, életrekeltő eredményeket s legkevésbbé reméltem a dolgok természetes folyásának meggátlását célzó erőszakos beavatkozásokat. A föld igazán kulturállamaiban is annyira eltérő, politikai, társadalmi és gazdasági viszonyok állanak fenn, a haladásnak, a közállapotok javulásának annyira problematikus feltételei jelentkeznek, hogy úgyszólva minden egyes országban szimptomatikus kezelése szükséges még a legevidensebb művelődési s gyógyításra váró tüneteknek is. Egyik országban talán politikai, a másikban nemzetiségi, a harmadikban közgazdasági, vallásügyi, népnevelési, klerikális, szociális vagy épen abszolutisztikus és anarchisztikus irányzatok állanak útjában az emberi felvilágosodás és közboldogulás ügyének s természetesen ehhez kell alkalmazkodnia szabadkőművesi törekvéseknek is, ha legalább annyi, amennyi eredményt elérni kívannak. Ezzel azt is beláttam, hogy a szksség nemzetközi viszonylatai meglehetősen pusztá formalisztikus értékűek s inkább is külső udvariasság, meleg rokonszenv alakjában jelentkeznek. A szabadkőművesség egyetemes, nagy céljaiért való küzdelem tehát, hogy úgy mondjam, lokális viszonyok javításának keretében folyik le s a modus vivendi tekintetében minden elképzelhető variációt megenged.

És ha most, 10 évi szkcsi tapasztalat után, szkcsi világszövetségről hallok szólni, a csalódásnak bizonyos fájó érzete tölti el lelkemet s azt látom, hogy ez a mi szövetségünk még embrionális állapotban van s nem

csupán akcióiban, de még a szksi világfelfogás, mondjuk tudományos világnézet tekintetében is igazi bábeli zűrzavar tüneteit mutatja fel.

Így egyik országban idejét múlt vallásos, pietisztikus miszticizmusba burkolódik s ezzel a természet-tudományos világnézet gyakorhti érvényesülésének igazi kerékkötőjévé válik. Példa rá Anglia, Svédország, Norvégia és Hollandia. Másutt vallási allűrökkel párosuló istápolója egyed- és osztályuralmi tendenciáknak s gáncsvetője a tudományosan megalapozott szociális eszmék térfoglalásának. Példa rá Németország. Az északamerikai Unióban majdnem piaci üzérkedés tereuma, hol a szksi mivolt elsősorban magánérdekeket szolgál s csaknem devalválja teljesen szövetségünk nagy erkölcsi és szellemi értékeit. Franciaországban magasröptű idealizmus, a tudás legszélsőbb határait érintő merész racionalizmus, mely valláson, egyházon, trónuson, kiváltságos osztályokon diadalmasan keresztülgázolva, egy szabad és virágzó köztársaság legerősebb oszlopát képezi s az emberi haladás irányának világraszóló útjelzője, de mint a francia nemzeti eszme mámoros képviselője, a szksség univerzalizmusáig nem tud vagy nem akar felemelkedni. Nyomában jár Itália, Spanyolország, Portugália s részben a nagybeteg Törökország, azután mi is, magyar szksség, már t. i. mindezutóbb említettek öröklött koloncaink vonszolási kényszerének arányában. Azok a föld legtávolabbi zugaiban pislogó szks világoóságok, azt hiszem, inkább bizalmas baráti otthonok ma még, sem mint a kultúra úttörői s egyelőre bátran kihagyhatok a számításból.

Hogy földünknek ezen országoként tagolt szks szövetségeit nagy általánosságban körvonalazott eszmék és elvek, valamint rituális formalitásokon kívül valami összefűzné egymással: idáig nem sikerült tapasztalnom. Mert, hogy a mi Nagypáholyunknál p. o. az Uruguay Nagypáholyt X. tvünk képviseli, az Ecuadorit meg Y. tvünk s hogy ezen páholyok néha egy táblával felkeresik egymást pusztá udvariasságból is: ez ugyan vajmi kevés

ahhoz, hogy szks világszövetségről beszélhessünk. Vagy hogy csak a szomszédból említsek fel egy példát: belgrádi testvéreiknek az annexió alkalmával történt kivándorlása a mi védszárnyaink alól se azt igazolja, hogy legalább a szksi alapvető eszmékre nézve valami komolyan értékelhető közösség áll fenn közöttünk. Arról meg nem is szólok, hogy az olasz ttv. épen akkor nem akadályozták meg a nagybeteg Törökország egy élő testrészenek levágására irányuló törekvését honfiaiuknak – rablásnak is bátran minősíthetnők! – amikor az „új török” testvérek legválságosabb harcukat vívták hazájuk korszerű reformálása céljából. S e példákat folytathatnám csak egy félszázad történetéből vett sok más hasonló adattal még, ha egyáltalán igazolásra szorulna az, hogy a mi szks világszövetségünk ma még csak az álmok országában van meg.

Hát azt említsem-e, hogy egy ugyanazon nemzet kebelében fennálló szövetség tagjait is mily eszmei, felfogásbeli, vallási, politikai és társadalmi ellentétek választják el egymástól s mennyire nélküli ezek minden akciója a szkség közös, nagy céljaiért való öntudatos s célirányos, vállvetett munkálkodást? S lehet-e ily körülmények között reális értéket tulajdonítani alfélé szolemmitásoknak, amikor X. ország Nagypáholyának fővilágosságai ellátogatnak Y. ország Nagypáholyához ünnepi munkára s ott a szks testvériséget ékes dikciókkal megpecsételni igyekeznek? Sújtás ez ttv. csak, egy díszruhán, aminek hiányát bizony senki se venné észre se! A létért vívott harc epokhalis fordulópontjain a szkség ma még számot nem tevő tényező s annyit se nyom a latban, mint teszem fel az interparlamentáris konferencia vagy a nemzetközi bíróság, amelyeknek maguknak, is nagyon illuzorius mai értékük.

Pedig ha a szks világszövetség valódi realitást jelentene: csak egy oly részletkérdésben is, mint a munkám elején felhozott s nálunk ma szőnyegen levő általános, titkos választójogért folyó harc, mily nagy erkölcsi erőt és támogatást fejthetne ki már pusztán az

által is ha a világsajtóban módjában állana a mi szomorú viszonyainkat feltáró, még oly rövid, de erélyes figyelmeztető hangokat megszólaltatni! Vagy mily erkölcsi támogatást fejthetett volna ki egy a világszövetség befolyása alatt álló világsajtó, antiklerikális harcunkban, a bécsi eucharisztikus kongresszus alkalmával, ha klérusunk népbutító törekvéseire rávilágított volna s a kath. egyház jóltápláltsága, elhájasodása mellett feltárta volna népünk tátongó sebeit, véreink idegenbe özönlését, népünk szégyenletes analfabétaságát s a kiváltságos osztályok papuralommal fraternizáló visszaéléseit. És így tovább!...

Hogy miért állunk mi ily csehül világszövetségünkkel: én abban találok az okát, hogy az én, a szkségről profán koromban megalkotott felfogásom ma is csak pium desiderium, a késői idők zenéje! Meg aztán az is közrejátszik egy világszövetség létesülésének elmaradásában, hogy az egyes országokban kifejtett szksi munkásság egyáltalán nem egyetemes célok szerint történik s az egyetlen tételből álló szksi hitvallás, hogy: *„mindenben csak a világosság s az igazság felé, az emberek testvérisége érdekében”* igen sokféle értelmezést megenged, amennyiben maga a világosság és igazság fogalma sincs ma még kellő tudományossággal definiálva s főleg a tisztán természettudományos világnézet nem hatja át szövetségünk jelentékenyebb részét sem. Már pedig, én őszintén kimondom, hogy oly szövetségben, amelyben még vallásbeli szempontok is befolyásolhatják a cselekvés mikéntjét: ott se a világosság, se az igazság szolgálata nem lehet eredményes.

Azoknak a szksi vilákgongresszusoknak jó volna már egyszer minden félreértést kizáróan megállapítani a mi pár tételből álló katekizmusunkat, hogy lássa meg az egész világ s főként tudja meg minden szabadkőműves, hogy mi elsősorban a tudományosan megállapított igazságok talaján állunk s az emberiség életét ezek értelmében igyekszünk berendezni. Egy efféle, őszinte manifesztáció, lehet, hogy egyenes hadüzenetként

hatna világszerte, de legalább nyílt színvallásra kényszerítené ugy külső, mint belső ellenségeinket.

Épen ilyen fontosnak tartanám azt is, hogy az egész föld szabadkőművessége mindig tisztán lássa azt, hogy az ily módon megállapított cél felé a föld különböző országainak szks szövetségei mennyiben közelednek. Ismernünk kellene évről-évre, hogy mik foglalkoztatják a különböző országok szksségéi, legalább főbb vonásokban, hol, mennyire halad előre a felvilágosodás ügye; mit tesznek az emberi egyenlőség, a népjogok és társadalmi jólét érdekében s hol és miben lehetnének egymás segítségére a különböző országok szks szövetségei. E tekintetben sokat tehetne a szksi központi világiroda, amely évről-évre kiadandó, sőt már ki is adott almanachjában megismertethetné a világ szabadkőművességének törekvéseit, tömör összefoglaló nagy vonásokban, melyet aztán minden nemzet nyelvén publikálni lehetne aránylag csekély anyagi áldozattal. Mert az, amit ilyen címen szksi folyóiratokból megállapíthatunk: alig értékesebb a napilapok „Újdonság” címen közölni szokott híreinél s mint ilyen, még pusztá tájékozódásra sem elegendő. Egyelőre valami efféle célt szolgálhatna az is, ha a mi évi nagygyűlésünkön egy-egy tv. legalább egy rövid vázlat keretében ismertetné a világ szksi mozgalmait országonként. Ezért a szokásos évi díszszónoklást is elcserélném! Sőt egy testvért egyenesen meg lehetne bízni évről-évre azzal, hogy a világ szksi mozgalmait kísérje figyelemmel s arról a nagygyűlésen tegyen hivatalos jelentést. Egyelőre ez is több volna a semminél.

Sőt egy merész lépéssel még tovább is elmennék. Kontinensünk szocialista közületei, a munkás szakszervezetek, régen tisztában vannak azzal, hogy csak viribus unitis érhetnek el pozitív eredményeket s úgyszólván naponként látjuk, hogy pl. óriási arányú bérharcoknál hogyan sietnek a különböző országok munkásosztályai egymásnak anyagi támogatására is s a munkabérek számottevő emelkedése legtöbb helyen enemű közös

támogatás eredménye volt. Én legalább nem látom be, hogy gazdag országok szaksége miért ne áldozhatna egyetemes céljaink előbbvitelére mostohább viszonyokkal küzdő országok szakségének nélkülözhető feleslegéből s mért ne lehetne egy egész világra szóló szkszi rendelkezési alapot teremteni, melyből a fennforgó szükséghez képest egy megfelelően összeállított központi directorium – mondjuk: a szkszi világszövetség legfőbb internacionális fóruma – megfelelő segélyt nyújtana ott, ahol arra legégetőbb szükség van egyetemes szkszi célok megvalósítására.

Látom a szánakozó mosolyt számos tv.-em arcán az én szárnyatöltött, rózsás illúzióm felett s ha csak arra is rá gondolok, hogy mi még egy efféle országos rendelkezési alapot se tudunk megteremteni: nem is veszem rossz néven mosolygásukat. Afelől azonban egy percig se kételkedem, hogy mind e fentebb érintett gondolataim előbb-utóbb konkrét alakot fognak öltetni s evvel megkezdődik egyúttal a szkszeg világtörténeti hivatásának teljesítése is, amely nélkül egész működésünk csak kellemes és nemes szórakozás, a fenkölt eszméken való, jobb sorsot érdemlő nyargalódzás marad. Konkrét javaslatokat e tárgyban ne várjon tőlem senki. Talán évtizedek munkája kell már pusztán ahhoz is, hogy ez eszmék talaját szövetségünkben előkészítsük. Mert hiába, mi, szkszek is, emberek vagyunk csak, nem csupán nemzetiségre, de felfogásra, érzelmekre, véralkatra nézve egymástól végtelen mértékben különbözök s bizony elkelve nálunk is egy igazi Messiás, aki megtanítana bennünket az egy nyelven való beszélésre, a lelkek együttérzésére s gondolkozására s a szivek egyéért való, együtt dobbanására! Erős a hitem, hogy ennek is eljön az ideje!

Nem fejezhetem be munkámat anélkül, hogy röviden rá ne mutassak egy enemü világszövetség létesítése céljából idáig történt lépésekre. Bizonyára ismeretes előttetek a *Patria* páholy 1909. dec. 3-iki értekezleti munkáján tett indítványa Glück Frigyes tb. nagymester tv.-ünk-

nek s a szövetségtanácsnak ezt követő állásfoglalása az eszme mellett s a december 15-ikén tartott értekezlete a főmestereknek és külföldi páholyokat képviselőknél *Bókay Árpád* nagymester vezetése alatt. Itt terjesztette elő *Hevesi József* tv.-ünk a világszövetségre vonatkozó nagyon értékes tervezetét és javaslatát, mely, amint szintén tudjátok, megfelelő fórumokon átmenve, ez év májusában (1912.) már a luxemburgi szksi kongresszus elé is került s ott nagy szeretettel fogadtatott, sőt kitűzetett a legközelebbi nemzetközi kongresszus napirendjére, rábízván a tárgy előkészítése egy illetékes bizottságra. Őszintén sajnálom, hogy ezen bizottságban *Hevesi József* tv.-ünk nincs benne, aki aránylag rövid tervezetében teljesen a kérdés mélyébe látott s néhány igazán nagyjelentőségű eszméjét vetette fel a világszövetség létesítésének.

Hogy mi lesz a sorsa ennek a minden elismerésre méltó kezdeményezésnek: ki tudná ma még megmondani? Azt azonban határozottan merem állítani, hogy az az 5 tagból álló előkészítő bizottság, ha valóban érdemleges munkát kíván végezni: nagyon is rá lesz utalva minden egyes ország szabadkőműves szövetségének hathatós támogatására. Az a *Pátria* páholy által életrehívott eszme, úgy, amint felvetetett, csak parányi mustármag, melyet csakis a világ összes szks szövetségeinek vállvetett munkája nevelhet majd sok idő múlva terebélyes fává. Mert igaz ugyan, hogy a világszövetség eszméje első hallásra megigéző, szinte magától érthetőnek tűnik fel, de kivitele igen nagy nehézségekbe ütközik, már pedig itt minden a kivitelen fordul meg. Anélkül az egész csak egy szemképráztató rakéta felvetése és fellobbanása volt. Ezt a kérdést előbb elméletileg kell tisztázni s megvonni, habár csa nagy vonásokkal is a keretet, amelybe aztán beilleszthető lesz minden ország és nemzet szksi tevékenysége, ami, hogy egymagában is mit jelent, legyen elég rámutatnom *Hevesi József* tv-ünk tervezetének azon pontjára, hogy a szerinte s szerintem is felállítandó nemzetközi Nagytanács csakis általános szksi kérdéseket tárgyalna s vitatna meg, de

amint ő mondja: „Az egyes országok napi politikáját, nemzetiségi, vagy akár gazdasági kérdéseit ki kell zárni a szkszi nemzetközi szövetség programjából.”

Ezen természetesnek látszó megjegyzés alatt azonban én ott látom már a majdan kiélesedő ütköző pontot, amelynek valószínű eredménye megint csak az lesz, hogy szép jelszavakkal fogják egymást traktálni a világ-szks szövetségei, amit eddig is megtettek, a cselekvést azonban ráhagyják a dolgok és események vis inertiae-jére, amely eddig is vitte vagy erre, vagy arra az emberiség életének hajóját. Legyen szabad egy pár példával illusztrálnom ezen megjegyzésemet.

Az angol és német nép ipari és kereskedelmi versengése, ma már alig leplezhető végtelenségig megy s úgyszólván egész földünk békéjét veszedelmesen fenyegeti. Ha kenyértörésre kerül a sor, nem tudom mit fognak csinálni e két nemzet szks szövetségei, amikor e tisztán gazdasági harc – melyet a történelmi materializmus a fejlődés természetes tünetének tart – mindkettőjük összes kulturális javainak, sőt egyenesen életérdekeinek kockáratevésését fogja jelenteni s a faji fennmaradás mindennél erősebb természeti ösztönét is csatasorba szólítandja. Lehetséges-e, hogy ily esetben a világ szabadkőművessége noli tangere-t mondjon s a két versengő fél privai ügyének jelentse ki az életre-halálra szóló harcot?

Vagy tegyük fel, hogy az európai nagyhatalmak elhatározzák egyszer a beteg Törökországnak a kegyelemdőfés megadását s Európából való végleges kitelepítését, mondjuk kulturátlansága miatt, de ami alatt mi megint csak nyers anyagi érdekek harcai ismerjük fel, mert hiszen az óriásian fejlődő iparnak és kereskedelemnek piacra van szüksége. Egy efféle, tisztán politikai spekulációnál, megint csak iejét bólogassa a világ szabadkőművessége s hagyja a dolgokat szabad folyásukra, úgy se tehetvén eliene semmit, sőt egyes szks szellemtől áthatott országok határozott nyereséget lássa benne?

Avagy tekintsük hazánkat, hol a nemzetiségek nyílt, vagy aknamunkája államunk ezer éves alapjait nap-nap után, szemünk láttára bontogatja s melyet egy ma-holnap felmerülő, dinasztikus s összbirodalmi érdek talán alkalmasnak fog találni trialisztikus vagy épen foederalisztikus államalakításra s nemzeti önállóságunk megszüntetésére. Hát nézhetné-e nyugodtan a világ szabadkőművessége, hogy egy ilyen tisztán nemzetiségi kérdésből idáig fejlődött folyamat esetleg egy ezeréves nemzet eltaposásával végződjék – amint ez Lengyelországgal is megtörtént! – még akkor is, ha az egyes nemzetiségek jogegyenlősége minden kérdésen felül biztosítva áll ?

Enemű példák tömeges felsorolásával könnyen igazolhatnám, hogy Hevesi József tvünk ezen különben teljesen jóhiszemű s alkotmányunk szerinti kikötése, a majdani világszövetség fennállását majdnem komikus színben mutathatná be a világ előtt. Holott szerintem ennek a szks világszövetségnek egyenesen a népek és országok areopágjának kell lennie, mely a világtörténeti eseményekbe elhatározóan foly be épen az által, hogy egyetemes emberiségi elveinek mindenütt és mindenben érvényt igyekszik szerezni, ha kell: a béke s ha muszáj : akár a harc eszközeivel is. Ezt pedig a politikai, gazdasági és nemzetiségi kérdések tisztán tudományos jellegű és módszer szerinti megvilágítása nélkül még elgondolni is abszurdum.

Ezt azonban csak érinteni kívántam ez alkalommal, hogy ezzel is jelezzem, miszerint annak a világszövetségnek létrejövetele óriási előmunkálatokat igényel s e munkából nekünk, kezdeményező magyar szkseknek is derekasan ki kell venni részünket, ha nem csupán bele akartunk kiáltani a pusztába s az éjszakába.

A kezdet kedvező auspiciumok mellett indult meg, kár lenne, ha pusztá kezdeményezés maradna. Épen azért egyetlen konkrét indítványom az volna, hogy: *a magyar szabadkőművesség járjon kezére annak az előkészítő nemzetközi bizottságnak az által, hogy egy*

tudományos módszer szerint készítendő s lehetőleg részletes tervezettel s annak indokolásával ellátott munkát bocsát minél előbb annak rendelkezésére a szks világszövetségről, esetleg 2-3 nyelven.

Bármilyen legyen különben a megindult mozgalom eredménye, egyet határozottan merek állítani és pedig azt, hogy a szks világszövetség cs apán egyetlen alakban valósulhat meg s csak nagyon hosszú idő múltával s az is határozottan platonikus jellegű lesz. E szövetség célját mindenkor az fogja képezni, hogy az emberiséget oktatás és nevelés útján, ideértve természetesen az irodalmat is, a nagy, természeti igazságok s a helyes és emberies élet elveinek ismeretére segítse s a béke eszközeivel az így nyert igazságok gyakorlati alkalmazására buzdítsa és alkalmassá tegye. Ezen munkáját is csak annyiban fogja sikerrel végezhetni, amennyiben a fajok harca s a megélhetés módozatai, vagyis a gazdasági viszonyok természeti kényszere helyet enged a tudományos ismereten és belátáson alapuló elmélet érvényesülésének.

Ennek boncolása azonban nem tartozik jelen munkám keretébe s egyelőre csak rá akartam mutatni, mint a szks világszövetség egyik közös munkaterére.

